

Dyplomacja stadionowa Chin w Afryce

Mieszko Rajkiewicz

17.09.2021

Artykuł w skrócie:

- Dyplomacja stadionowa jest unikalną w globalnej skali formą dyplomacji i narzędziem *soft power*;
- Chiny na całym świecie wspierają rozwój infrastruktury sportowej, lecz największym placem budowy jest kontynent afrykański;
- wspieranie realizacji budowy aren sportowych nie jest bezinteresowną polityką i ma swoje odzwierciedlenie w stosunkach między Chinami a poszczególnymi państwami Afryki.

Ekspansja inwestycyjna Chin w Afryce ma swoje uzasadnienie nie tylko polityczne czy gospodarcze, ale również społeczne. Projekty infrastrukturalne nie są przypadkowe, lecz precyzyjnie skalkulowane na zysk ekonomiczny przy jednoczesnym wzmacnianiu pozytywnego wizerunku Chin w państwach afrykańskich. Jednym z najważniejszych narzędzi Chin, które ma pomóc osiągnąć ów cel, jest tzw. dyplomacja stadionowa. Być może te inwestycje nie stanowią największego wolumenu wartości wszystkich chińskich projektów w Afryce, jednakże należą do jednych z najbardziej widocznych i spektakularnych.

Specyficzna forma *soft power*

Dyplomacja stadionowa jest wynalezioną przez Chińczyków formą wpływu na inne państwa oraz społeczeństwa – jest ona niemalże unikalna w skali świata. **Polega na finansowaniu, planowaniu i wykonywaniu w całości projektów aren sportowych, najczęściej w krajach rozwijających się, które nie są w stanie same takiego projektu stadionu zrealizować.** Forma pomocy może też obejmować finansowanie budowy obiektu sportowego na zasadzie pożyczki i układu: Pekin pożyczy pieniądze, a projekt zrealizują chińskie firmy. Niejednokrotnie Chińczycy także odnawiali obiekty sportowe. Propozycje wybudowania aren sportowych nie są jednak jedynymi, bowiem Chińczycy zazwyczaj oprócz tego oferują budowę dróg, mostów, torów kolejowych, szpitali, szkół czy nawet budynków rządowych – czyli całą potrzebną w danym państwie infrastrukturę. Stadion jest więc tylko jedną z kilku opcji do wyboru, lecz wobec oczekiwań przywódców biedniejszych państw, może być on pierwszym wyborem władzy państwowej ze względu na swój „narodowy” charakter.

Nie ulega wątpliwości, że taka forma polityki pomocowej na kontynencie afrykańskim nie jest bezinteresowna. **Abstrahując od celów wizerunkowych i postrzegania Chin wśród społeczeństw afrykańskich, głównym celem politycznym było nawiązanie relacji dyplomatycznych między Chińską Republiką Ludową a afrykańskimi państwami, które otrzymały wsparcie infrastrukturalne.** Ta koncepcja wpisywała się w proces, który dzisiaj nazywa się „polityką jednych Chin”. Wiele z tych państw jednocześnie zrywało stosunki z Republiką Chińską – Tajwanem, co było w zasadzie jedynym wymogiem Pekinu (choć mógł on być odłożony w czasie).

Istotnym elementem dyplomacji stadionowej Chin jest fakt, iż Pekin nie wymaga od państw afrykańskich reform systemowych w kierunku demokracji, co jest – *a contrario* wobec pomocy państw Europy Zachodniej oraz Stanów Zjednoczonych – kluczową różnicą, która jest bardzo atrakcyjna dla wielu afrykańskich przywódców. To też stanowi bardzo ważny argument w kontekście skuteczności oraz skali działań Chińczyków w Afryce.

„Polityka jednych Chin” – nawiązywanie relacji dyplomatycznych Chińskiej Republiki Ludowej w Afryce:

Lp.	Kraj	Rok nawiązania relacji dyplomatycznych
1	Egipt	1956
2	Algieria	1958
3	Maroko	1958
4	Gwinea	1959
5	Sudan	1959
6	Ghana	1960
7	Mali	1960
8	Somalia	1960
9	Senegal	1961
10	Uganda	1962
11	Kenia	1963
12	Republika Środkowoafrykańska	1964
13	Kongo	1964

14	Tanzania	1964
15	Tunezja	1964
16	Zambia	1964
17	Mauretania	1965
18	Etiopia	1970
19	Gwinea Równikowa	1970
20	Burundi	1971
21	Kamerun	1971
22	Nigeria	1971
23	Rwanda	1971
24	Sierra Leone	1971
25	Benin	1972
26	Demokratyczna Republika Kongo	1972
27	Madagaskar	1972
28	Mauritius	1972
29	Togo	1972
30	Gabon	1974
31	Botswana	1975
32	Komory	1975
33	Mozambik	1975
34	Republika Zielonego Przylądka	1976
35	Seszele	1976
36	Libia	1978
37	Dżibuti	1979
38	Zimbabwe	1980
39	Angola	1983
40	Wybrzeże Kości Słoniowej	1983
41	Namibia	1990
42	Erytrea	1993
43	Niger	1996

44	Gwinea Bissau	1998
45	Republika Południowej Afryki	1998
46	Lesotho	2001
47	Liberia	2003
48	Czad	2006
49	Malawi	2008
50	Sudan Południowy	2011
51	Gambia	2016
52	Burkina Faso	2018

Źródło: analiza własna oraz na podstawie Gemechu, D. K., 2008, *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec państw Afryki: strategia pięciu zasad*, Forum Politologiczne, tom 8.

Wieloletnia praktyka

Dyplomacja stadionowa jest obecna w polityce zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej od ponad 60 lat. Pierwsza tego typu pomoc dla innego kraju została zrealizowana w 1958 roku w stolicy Mongolii, Ułan Bator, i była wyrazem pewnego pragmatyzmu w polityce międzynarodowej. Choć Chiny na początku lat 50. XX wieku bardzo cierpiały z powodu napięć politycznych i militarnych między wschodnim a zachodnim blokiem, to musiały przyjąć pewną postawę względem innych państw sojuszniczych. Bezpośrednią inspiracją dla Pekinu była pomoc gospodarcza od Związku Radzieckiego, którą Chińczycy otrzymali po przystąpieniu do bloku socjalistycznego. Choć trudno też nie zauważyć, iż ten rodzaj wsparcia dla innego kraju przypomina w swoim założeniu Plan Marshalla, który USA zaproponowały państwom europejskim po II Wojnie Światowej. I ta forma polityki pomocowej w stosunkach międzynarodowych stała się jednym z fundamentów wpływu na inne kraje. Chiny bardzo dobrze zdefiniowały tę formę dyplomacji i skierowały swoje narzędzia finansowe w stronę państw o podobnych ideałach socjalistycznych. Budując tam, w sensie dosłownym, areny sportowe, jednocześnie Pekin budował własny status. Stadiony i pomoc sportowa była początkowo wykorzystywane do wspierania ruchów narodowyzwoleńczych w krajach rozwijających się Azji oraz Afryki. Czyniąc z pomocy sportowej filar swojej dyplomacji, Chińczycy dosłownie rozpoczęli podróż po całym globie. Końcówka lat 50. i początek lat 60. XX wieku był okresem formowania się polityki, która dzisiaj jest znana

i definiowana jako dyplomacja stadionowa. **Od 1958 roku, Chiny zrealizowały ponad 140 projektów w ramach dyplomacji stadionowej w ponad 60 krajach.** Ten rodzaj pomocy otrzymały nie tylko kraje afrykańskie, ale również azjatyckie, południowoamerykańskie, środkowoamerykańskie czy państwa z południowego Pacyfiku.

Lata 50. i 60. XX wieku to okres, w którym dyplomacja stadionowa była przede wszystkim narzędziem politycznym. W tym czasie Chińska Republika Ludowa nie miała możliwości zaistnieć sportowo w wielu dyscyplinach, gdyż jedyną chińską reprezentacją uznawaną w bardzo dużej liczbie międzynarodowych organizacji sportowych była Republika Chińska – Tajwan. Toteż propozycje wybudowania obiektów sportowych były precyzyjnie zaplanowane przed konkretnymi wydarzeniami sportowymi. Pekin w ten sposób chciał zmanifestować swoją obecność w międzynarodowym środowisku sportowym, pokazując ekonomiczną zdolność do organizacji sportu w sensie ogólnym. Wówczas ta polityka była prowadzona głównie w Azji, a nowe obiekty sportowe zyskały m.in. Mongolia, Kambodża czy Indonezja.

Dopiero od lat 70. XX wieku, kiedy Chiny w sposób wyraźny zwróciły się w stronę Afryki, obserwować można dwa kolejne cele: wizerunkowy i ekonomiczny. Celem wizerunkowym jest oczywista chęć poprawy postrzegania Chin i tego co chińskie w społeczeństwach afrykańskich. Imponujące obiekty sportowe, w wielu przypadkach multifunkcyjne, które są w stanie pomieścić kilkadziesiąt tysięcy osób, często są określane mianem wizytówki kraju. A to, kto zapewnił taki stadion, jest podkreślane i pamiętane. Drugi cel – ekonomiczny – jest tym, co Pekin otrzymuje w zamian za realizację budowy areny sportowej. Najczęściej są to preferencyjne stawki na surowce naturalne, prawo do pierwszeństwa w zakupie surowców, czy zwrot z tytułu korzystnego oprocentowania pożyczki od kraju, który na realizację budowy stadionu zaciągnęło kredyt w Chinach.

Państwa, w których Chiny wybudowały lub zrekonstruowały obiekt sportowy

Created with mapchart.net

Niemożliwym jest obecnie zebranie wartości wszystkich projektów realizacji aren sportowych w Afryce, gdyż wiele z nich nie zostało upublicznionych. Jednakże na podstawie różnych źródeł, doniesień medialnych, średniej wartości jednego projektu oraz liczby wykonanych obiektów, szacować można, iż wartość ta przekroczyła 2 mld dolarów¹.

¹ Analiza własna na podstawie: S. Menary, *China's programme of stadium diplomacy*, w: *International Centre for Sport Security Journal*, t. 3, nr 3; R. Will 2012, *China's stadium diplomacy*, w: *World Policy*, <http://worldpolicy.org/2012/06/06/chinas-stadium-diplomacy/>, dostęp: 6.09.2021 r.; J. Tilouine, *China's 'Stadium Diplomacy,' A Winning Formula In Africa*, w: *Worldcrunch*, <https://worldcrunch.com/opinion-analysis/china39s-39stadium-diplomacy39-a-winning-formula-in-africa>, dostęp: 6.09.2021 r.; P. Amaresh, *China's Stadium Diplomacy: All that Glitters is Not Gold*, w: *The Diplomatist*, <https://diplomatist.com/2020/11/03/chinas-stadium-diplomacy-all-that-glitters-is-not-gold/>, dostęp 6.09.2021 r.

Warto zwrócić uwagę jeszcze na kontekst historyczno-społeczny dyplomacji stadionowej Pekinu na kontynencie afrykańskim. Chiny nie były obciążone epoką kolonializmu, co zestawiając z perspektywą państw Europy Zachodniej, może też tłumaczyć przewagę Chińczyków nad światem zachodnim w rozmowach z państwami Afryki. Okres postkolonialny, w trakcie którego rodziło się wiele niepodległych państw na tym kontynencie, został mądrze zagospodarowany przez Chiny, które nawiązały relacje ekonomiczne z krajami rozwijającymi się, co w dłuższej perspektywie buduje przewagę polityczną i społeczną pozycji Chin względem USA czy Europy Zachodniej.

Mimo pomocy Chin i wsparciu w budowie wielu obiektów powszechnie dostępnych oraz ułatwiających codzienne funkcjonowanie Afrykańczyków, to właśnie stadiony i areny sportowe stanowią wizytówkę – swoistą „pamiątkę” po Chińczykach, którzy pojawili się w danym miejscu. Choć wartość budowy stadionów nie stanowi większości ogólnej wartości wsparcia ekonomicznego Chin w Afryce, to spektakularna architektura, rozmach oraz często narodowy charakter obiektów utrwala przekonanie, że to Chiny są prawdziwym przyjacielem Afryki.

Z drugiej strony rodzi to też pewne zagrożenie dla Pekinu, bowiem jeśli rozwój infrastrukturalny, jaki Chiny starają się zapewnić państwom afrykańskim, może nie do końca spełniać swoje cele, a mimo to stadiony nadal będą jednym z najbardziej widocznych elementów tej polityki – to mogą one pozostać obiektami monumentalnego oderwania od realiów życia codziennego. A to już nie będzie pożądanym efektem tej specyficznej odmiany *soft power*. Wiedzieć trzeba także, iż często te stadiony, niejednokrotnie nazywane arenami „narodowymi”, świadczą o kaprysie władz państwowych, a procedury związane z ich budową bywały obciążone korupcją. Istotną kwestią jest także jakość wykonania tychże aren, a ten aspekt często pozostawia wiele do życzenia. Stadiony oczywiście pod względem rozmachu i architektury są imponujące, jednak Chińczycy niejednokrotnie budują je przy zmniejszonych kosztach.

Być może nawet areny te nie są do końca potrzebne, na przykład stadiony budowane na Puchar Narodów Afryki w Gwinei Równikowej w 2015 roku. Obiekty, które powstały kilka lat przed turniejem, były za duże względem właściwego zainteresowania tą dyscypliną w Gwinei Równikowej – ironią losu pozostaje fakt, iż na jednym z tych stadionów, w Malabo, doszło niemal do linczu społecznego kibiców z Ghany podczas meczu półfinałowego Pucharu Narodów Afryki w 2015 Gwinea Równikowa-Ghana. Powodem niezadowolenia kibiców

na trybunach był wynik sportowy (Ghana wygrała 3-0), ale fundamentem tej reakcji było niezadowolenie społeczne polityką wewnętrzną prezydenta Teodoro Obianga, który wydał olbrzymie pieniądze na stadiony, które nie powinny być priorytetowym wydatkiem w kraju. Zamieszki, interwencja policji oraz grupa kibiców z Ghany szukająca schronienia na murawie przed rozwścieczonym tłumem kibiców Gwinei Równikowej pozostaną na zawsze jednoznacznie powiązane ze stadionem wybudowanym przez Chińczyków. Zatem, choć dyplomacja stadionowa jest polityką skuteczną z perspektywy Chińskiej Republiki Ludowej, to jednocześnie jest ryzykowną.

Obiekty sportowe w Afryce, gdzie w procesie budowy i/lub rekonstrukcji brali udział Chińczycy:

Lp.	Kraj	Rok	Miasto	Stadion
1	Tanzania	1969	Dar es Salaam	Uhuru Stadium
2	Tanzania	1970	Zanzibar	Amaan Stadium
3	Czad	1972	Ndżamena	Stade Nacional
4	Somalia	1978	Mogadyszu	Mogadishu Stadium
5	Sierra Leone	1979	Freetown	National Stadium
6	Benin	1982	Kotonu	Stade de l'Amite
7	Mauretania	1983	Nawakszut	Stadion Olimpijski
8	Maroko	1983	Rabat	Moulay Abdallah Stadium
9	Maroko	1983	Rabat	Salle Omnisports Moulay Abdallah
10	Gambia	1984	Bakau	Gambia Independence Stadium
11	Burkina Faso	1984	Wagadugu	Stade du 4 Aout
12	Senegal	1985	Dakar	Leopold Senghor Stadium
13	Rwanda	1986	Kigali	Amahoro National Stadium
14	Liberia	1986	Paynesville	Doe Sports Complex
15	Kenia	1987	Nairobi	Moi International Sports Center
16	Zimbabwe	1987	Harare	Zimbabwe National Sports Stadium
17	Niger	1989	Niamey	Stade General Seyni Kountche
18	Gwinea Bissau	1989	Bissau	Estadio 24 de Setembro

19	Mauritius	1991	Belle Vue Maurel	Stade Anjalay
20	DR Kongo	1993	Kinszasa	Stade de Martys
21	Dżibuti	1993	Dżibuti	Stade du Ville
22	Uganda	1997	Kampala	Mandela National Stadium
23	Niger	1999	Niamey	Stade General Seyni Kountche
24	Togo	2000	Lome	Kegue Stadium
25	Mali	2002	Bamako	Stade du 26 Mars
26	Mali	2002	Bamako	Stade Modibo Keita
27	Mali	2002	Kayes	Stade Abdoulaye Nakoro Cissoko
28	Mali	2002	Mopti	Stade Barema Bocoum
29	Mali	2002	Segou	Stade Amari Daou
30	Mali	2002	Sissako	Stade Babemba Traore
31	Sierra Leone	2002	Freetown	National Stadium
32	Dżibuti	2004	Dikhil	Omnisport Center
33	Sierra Leone	2006	Dystrykt Bo	Bo Stadium
34	Republika Środkowoafrykańska	2006	Bangui	Barthelemy Boganda Sports Complex
35	Kongo	2007	Pointe Noire	Municipal Stadium
36	Gwinea Równikowa	2007	Bata	Estadio de Bata
37	Gwinea Równikowa	2007	Malabo	Estadio de Malabo
38	Liberia	2007	Paynesville	Doe Sports Complex
39	Kongo	2008	Dolisie	Denis Sassou-Nguesso Stadium
40	Ghana	2008	Sekondi Takoradi	Sekondi Takoradi Stadium
41	Ghana	2008	Akra	Accra Sports Stadium
42	Ghana	2008	Kumasi	Baba Yara Stadium
43	Angola	2009	Luanda	Estadio 11 de Novembro
44	Angola	2009	Benguela	Estadio Nacional de Ombaka
45	Angola	2009	Kabinda	Estadio Nacional de Chiasi
46	Angola	2009	Lubango	Estadio Nacional de Tundavala

47	Kamerun	2009	Jaunde	Yaounde Multipurpose Sports Complex
48	Kongo	2009	Owando	Marien Ngouabi Stadium
49	Tanzania	2009	Dar es Salaam	Mkapa National Stadium
50	Senegal	2009	Pikine	Stade Alassane Djigo
51	Senegal	2009	Diourbel	Stade Ely Manel Fall
52	Mozambik	2010	Maputo	Estadio Nacional de Zimpeto
53	Tanzania	2010	Zanzibar	Amaan Stadium
54	Zimbabwe	2010	Harare	Zimbabwe National Sports Stadium
55	Gwinea Równikowa	2011	Bata	Estadio de Bata
56	Gabon	2011	Libreville	Stade de l'Amitie
57	Gwinea	2011	Konakry	Nongo Stadium
58	Zambia	2011	Ndola	Levy Mwanawasa Stadium
59	Ghana	2011	Akra	Ghana Armed Forces Sport Complex
60	Tanzania	2011	Dar es Salaam	Uhuru Stadium
61	Uganda	2011	Kampala	Mandela National Stadium
62	Kamerun	2012	Limbe	Stade de Limbe
63	Zambia	2012	Lusaka	Olympic Youth Development Centre Pool
64	Kenia	2012	Nairobi	Moi International Sports Center
65	Senegal	2012	Kaolack	Stade Kamine Gueye
66	Zambia	2013	Lusaka	National Heroes Stadium
67	Gwinea Bissau	2013	Bissau	Estadio 24 de Setembro
68	Senegal	2013	Mbour	Caroline Faye Stadium
69	Senegal	2013	Fatick	Stade Massene Sene
70	Senegal	2013	Louga	Stade Al Boury Ndiaye
71	Senegal	2013	Kolda	Stade de Kolda
72	Senegal	2013	Tambacounda	Stade de Tamba
73	Senegal	2013	Saint Louis	Stade Mawade Wade de Medina
74	Algieria	2014	Oran	Stade Abdelkader Freha

75	Sierra Leone	2014	Dystrykt Bo	Bo Municipal Stadium
76	Wyspy Zielonego Przylądka	2014	Praia	Estadio Nacional de Cabe Verde
77	Senegal	2014	Matam	Stade Regional de Matam
78	Algieria	2015	Alger-Baraki	Grand Stade d'Alger
79	Kamerun	2015	Bafoussam	Bafoussam Omnisport Stadium
80	Zambia	2015	Lusaka	Independence Stadium
81	Ghana	2015	Cape Coast	Cape Coast Stadium
82	Somalia	2015	Mogadyszu	Mogadishu Stadium
83	Malawi	2015	Lilongwe	Civo Stadium
84	Senegal	2015	Ziguinchor	Stade Aline Sitoe Diatta
85	Kamerun	2016	Jaunde	Stade OmniSports
86	Gabon	2016	Port-Gentil	Stade de Port-Gentil
87	Gabon	2016	Assok Ngomo	Stade d'Oyem
88	Kamerun	2018	Duala	Stade de la Reunification
89	Mauritius	2019	Saint-Pierre	Cote d'Or National Sports Complex
90	Wybrzeże Kości Słoniowej	w budowie	Abidjan	Stade National de la Cote d'Ivoire
91	Madagaskar	w budowie	Antananarywa	Stade Municipal de Mahamasina

Źródło: analiza własna na podstawie Vondracek, H., 2019, *China's Stadium Diplomacy and its Determinants: A Typological Investigation of Soft Power*, Journal of China and International Relations, Vol. 7, No 1.

O AUTORZE

Mieszko Rajkiewicz, Doktorant na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Specjalista z zakresu polityzacji i globalizacji sportu. Prowadzi badania dotyczące dyplomacji sportowej oraz znaczenia „soft power” we współczesnym sporcie.

Sfinansowano przez Narodowy
Instytut Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego ze
środków Programu Rozwoju
Organizacji Obywatelskich na lata
2018 – 2030

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.